Vammaisfoorumi ry
Handikappforum rf
Finnish Disability Forum

Vammaisfoorumin lausunto sivistysvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta ja siihen liittyviksi laeiksi

Vastaanottaja: Sivistysvaliokunta
Asia: HE 161/2024
Ajankohta: 8.11.2024 klo 11.30

Vammaisfoorumi on 28 valtakunnallisen vammaisjärjestön yhteistyöjärjestö, jonka tarkoituksena on YK:n vammaisten ihmisten oikeuksia koskevan sopimuksen mukaisesti edistää vammaisten ihmisten tasa-arvoa ja yhdenvertaisen osallistumisen mahdollisuuksia yhteiskunnassa. Vammaisfoorumi edustaa jäsenjärjestöjensä kautta noin 223 000 vammaista ja pitkäaikaissairasta ihmistä.

Kiitämme lausuntopyynnöstä ja mahdollisuudesta vaikuttaa asiaan.

Vammaisfoorumi pitää erittäin tärkeänä sitä, että oikeutta erityiseen tukeen koskevaa pykälää (64 §) on valmisteluvaiheessa muokattu niin, että oikeutta erityiseen tukeen arvioitaessa perusteina ovat myös todennetut oppimisen vaikeudet, vamma tai sairaus. Vammaisfoorumi pitää tärkeänä myös sitä, että opiskelijalla on oikeus erityiseen tukeen myös työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa (64 §).

Vammaisfoorumi esittää, että oppimisen tuen (63 §) tulisi pitää sisällään muitakin erityisiä opetus- ja opiskelujärjestelyjä. Vammaisfoorumi pitää tärkeänä, että erityisopetus nähdään laajemmin opiskelijan opintoja ja hyvinvointia lisäävänä toimintana. Vammaisfoorumi pitää myös tärkeänä, että opiskelijan opintoja ja hyvinvointia edistetään yhteistyössä sidosryhmien (kuntoutuspalvelut, sosiaali- ja terveyspalvelut ja muut sidosryhmät, kuten vammaisjärjestöt) kanssa.

Vammaisfoorumi pitää myös erityisen tärkeänä sitä, että erityinen tuki on esityksessä erityisopettajan antamaa erityisopetusta tai erityisopettajan konsultaatioon perustuvaa muuta opetusta ja ohjausta. Puhuttaessa muista erityisistä opetus- ja opiskelujärjestelyistä on tärkeää tuoda esiin myös kohtuulliset mukautukset. On tärkeää huomioida opiskelijan oikeus kohtuullisiin mukautuksiin ja muihin yksilöllisiin järjestelyihin. Vammaisfoorumi korostaa tarvetta kokonaisvaltaiselle opiskelun tuelle, erityisille opetusjärjestelyille ja kohtuullisille mukautuksille, joihin yhdenvertaisuuslakikin velvoittaa. Myös esteettömyyden lisääminen aistiesteettömyys mukaan lukien on tärkeää, samoin vammaisuuden ja neurokirjon osaamisen lisääminen opetushenkilökunnan keskuudessa (esimerkiksi yhteistyö vammaisjärjestöjen kanssa).

Vammaisfoorumi haluaa muistuttaa, että ammatillisen koulutuksen lainsäädäntöä uudistettaessa on varmistuttava koulutuksen esteettömyydestä ja saavutettavuudesta. Vammaisfoorumi haluaa ilmaista huolensa oppimateriaalien ja sähköisten oppimisympäristöjen saavutettavuuden vaateen näkymättömyydestä. Vammaiset opiskelijat tarvitsevat saavutettavia digitaalisia oppimateriaaleja ja aineistoja ja lain tulisi selkeästi ja yksiselitteisesti velvoittaa oppilaitokset varmistumaan siitä, että sen käyttämät oppimateriaalit ja oppimisympäristöt täyttävät nämä ehdot.

Vammaisfoorumi haluaa muistuttaa, että niin koskien oppimisen tukea kuin oikeutta erityiseen tukeen, opiskelijalla saattaa olla tarve muihin opiskelua tukeviin palveluihin, kuten kuljetuspalveluihin ja henkilökohtaiseen apuun, joissa erityisopettajan konsultaatio on tarpeellista. Vammaisfoorumi haluaa myös muistuttaa, että opiskelijan tuen tarve saattaa painottua myös oppituntien ulkopuolisiin tilanteisiin, kuten ruokailuihin tai siirtymiin. Rajapinta vammaispalvelulain mukaisiin palveluihin opiskelun tukena vaatii selkeyttämistä. On määriteltävä selkeästi, millä taholla on viimesijainen vastuu tukitoimien järjestämisestä.

Vammaisfoorumi pitää ammatillisten erityisoppilaitosten ja ammatillisten oppilaitosten välistä yhteistyötä erittäin tärkeänä osana ammatillisen koulutuksen järjestämistä. Tämä yhteistyö ei nykyisellään ole toimivaa. Ammatilliset oppilaitokset eivät osaa hyödyntää ammatillisten erityisoppilaitosten osaamista. Yhteiskunnallisella tasolla on, oppivelvollisuuden laajenemisen myötä, pidettävä jo merkittäväksi nousseena ongelmana ammatillisiin erityisoppilaitoksiin kohdistuvaa painetta kasvaneiden hakijamäärien muodossa. Monet vammaiset nuoret pystyisivät opiskelemaan ammatillisissa oppilaitoksissa, ja tämä myös edistäisi heidän integroitumistaan työelämään, mutta ammatillisissa oppilaitoksissa ei ole riittävästi kokemusta eikä osaamista vammaisten opiskelijoiden tukemisesta. Ammatillisissa oppilaitoksissa ei myöskään ole tietoa tai vakiintuneita toimintamalleja koskien yhteistyötä ja avun hakemista ammatillisista erityisoppilaitoksista. Näissä tilanteissa ammatillisten oppilaitosten henkilökunta kuormittuu, kun he pyrkivät itsenäisesti hakemaan ratkaisuja ongelmiin sen sijaan, että he ottaisivat yhteyttä ammatilliseen erityisoppilaitokseen tai muuhun vastaavaan resurssikeskukseen, joka pystyisi heitä auttamaan. Perusasteella toimiva Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri voisi toimia mallina ammatillisen koulutuksen piirissä käyttöön otettavalle järjestelylle, jossa ammatillisten oppilaitosten henkilökunta voisi matalalla kynnyksellä ottaa yhteyttä resurssikeskukseen ja saada tukea opetuksen ja opiskelun järjestelyiden kysymyksiin. Oppimis- ja ohjauskeskus Valterin tehtäväkentän laajentamista koskemaan myös toista astetta voisi arvioida, sillä tällä tavoin Valteriin sen henkilökunnan ja ohjattavien lasten pitkien asiakassuhteiden myötä kertynyt tieto olisi mahdollista saada tukemaan nuoren opiskelua myös toisella asteella.

Vaativaa erityistä tukea tarvitseville tulee varmistaa riittävät koulutuspaikat ja lisätä valinnan mahdollisuutta. Vammaisfoorumi pitää tärkeänä, että myös vaativan erityisen tuen oppilaitoksilla on mahdollisuus hakeutua toiminnanohjauksen kokeilun piiriin. Vammaisfoorumi toivoo, että varmistuttaisiin siitä, että toiminnanohjauksen kokeilun piiriin hakeutuisi ainakin yksi ammatillinen erityisoppilaitos.

Vammaisfoorumi nostaa esiin myös huolen oppimisen tuen jatkuvuudesta toisen asteen ja perusasteen välillä, mikäli hallituksen keväällä 2024 tekemät esitykset koskien ammatillista koulutusta, lukiota ja perusopetusta hyväksytään. Kaikki uudistukset ovat koskeneet myös

oppimisen tuen järjestämistä. Mikäli oppimisen tuen terminologia ja rakenne perusasteella eroavat merkittävästi oppimisen tuen terminologiasta toisella asteella, saattaa seurauksena olla vaikeuksia toisella asteella arvioida tuen tarvetta. Tämä tulee sitomaan resursseja, kun oppilaiden tuen tarvetta arvioidaan uudelleen siitä huolimatta, että se on jo arvioitu perusasteella ja sisältää riskin, että tuen tarve arvioidaan väärin. Vammaisfoorumi ehdottaa, että tuen muodot ja terminologia yhtenäistettäisiin tai harmonisoitaisiin perusasteen ja toisen asteen välillä. Tällä tavoin oppilaan perusasteella selvitetty tuen tarve ja perusasteella kehitetyt tukitoimet voisivat tehokkaasti siirtyä toiselle asteelle ilman, että toisen asteen alussa toisen asteen oppilaitoksen tulisi lähteä uudelleen arvioimaan jo selvitettyä tuen tarvetta.

Vammaisfoorumi haluaa tuoda esiin myös vanhempien kuormittumisen heidän hakiessaan palveluja ja tukia opiskeluikäisille lapsilleen. Tukien ja palveluiden hakemisen lisäksi vanhempien tulee usein myös tukea, neuvoa ja auttaa opiskelemassa olevan lapsen oppilaitosta ja sen henkilökuntaa opiskeluikäisen lapsen opiskelun järjestelyissä. Tilanne on monelle perheelle kestämätön ja se on yhdenvertaisuuden periaatteiden vastainen. Sellaiset opiskelijat, joiden vanhemmilla ei ole voimavaroja tukea oppilaitosta, ovat erittäin heikossa asemassa. Oppimisen tuen ja erityisen tuen toteutumisen yhdenvertaisuuteen tulisi kiinnittää erityistä huomiota ja varmistua siitä, että tukea saavat kaikki sitä tarvitsevat, eivätkä vain ne opiskelijat, joiden vanhemmilla on voimavaroja sitä omille lapsilleen vaatia.

Vammaisfoorumi ry

Veera Florica Rajala
puheenjohtaja

Anni Kyröläinen
pääsihteeri
p. 045 217 4936
anni.kyrolainen@vammaisfoorumi.fi